

عوامل تأثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی (مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه)

فاطمه ارتیاعی* - مربی دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی سراوان، دانشگاه سیستان و بلوچستان

محمد چیدری - استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

مجید جعفری - مربی دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی سراوان، دانشگاه سیستان و بلوچستان

دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۱۲/۱۶ پذیرش نهایی: ۱۳۹۰/۵/۲۶

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی و تحلیل عوامل تأثیرگذار بر این مشارکت بوده است. روش‌شناسی تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است که با رویکرد پیمایش پرسشنامه‌ای به انجام رسیده است. جامعه آماری این تحقیق را جوانان روستایی شهرستان کرمانشاه تشکیل می‌دهند. با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ۱۷۵ نفر به عنوان نمونه آماری تعیین گردیدند. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با دریافت دیدگاه‌های متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی به دست آمد. آزمون مقدماتی نیز برای دستیابی به ابزارهای پژوهش انجام گرفت و ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه ۰/۸۵ به دست آمد. یافته‌های تحقیق نشان داد که مشارکت بیشتر جوانان، در سطح متوسط است. نتایج آزمون مقایسه میانگین‌ها نشان از آن داشت که بین میانگین مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی با توجه به جنسیت و شرکت در آموزش‌های ترویجی، اختلافی معنی‌دار وجود دارد. نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره گام‌به‌گام نشان داد که متغیرهای نگرش نسبت به اشتغال در فعالیتهای کشاورزی، عوامل انگیزشی مؤثر در مشارکت، استفاده از منابع اطلاعاتی و ارتباطی و مسیرهای‌شان، میزان اراضی زراعی و سن، تبیین‌کننده ۵۶/۷ درصد از تغییرات در میزان مشارکت جوانان در زمینه توسعه کشاورزی است.

کلیدواژه‌ها: عوامل مؤثر، جوانان روستایی، مشارکت، توسعه کشاورزی.

مقدمه

کشاورزی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور است و نقش آن در توسعه و ثبات اقتصادی و سیاسی و بین‌المللی انکارناشدنی است. توسعه کشاورزی مهم‌ترین اولویت در برنامه‌های توسعه ملی کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود (Clare, 2001). نیروی انسانی از عوامل مهم و تأثیرگذار در توسعه کشاورزی است. امروزه جوانان روستایی بخش عمده‌ای از جمعیت و نیروی کار جامعه را تشکیل می‌دهد و اینان به عنوان بازوی کار در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده‌های روستایی نقش ارزنده‌ای دارند. بنابراین لزوم توجه به نیازهای قشر جوامع روستایی و هدایت آنها در افزایش توانایی‌ها و مهارت‌های فنی و اجتماعی بر کسی پوشیده نیست (شهبازی، ۱۳۸۴). جوانان نقش مهمی در اقتصاد روستایی و کشاورزی کشورهای در حال توسعه دارند، اما اینان آن‌گونه که شایسته است مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه روستایی و کشاورزی قرار نمی‌گیرند. به همین دلیل طرح‌های توسعه کشاورزی و روستایی در سطح مناسب با موفقیت همراه نبوده‌اند (قدیری، ۱۳۸۳). این قشر عظیم، سرمایه‌های بالقوه تحول روستاها از حالت سنتی به بخش فعال و اقتصادی محسوب می‌شوند (Olujide, 2008). در دوره جوانی، میزان رشد و تحول در زمینه‌های جسمانی و شناختی و شخصیتی جدی و عمده است (Clark, 2006)؛ به همین خاطر مشارکت جوانان عاملی مهم و ضروری در زندگی اجتماعی محسوب می‌شود (Maria, 2000).

قدیری در سال ۱۳۸۳ فعالیت‌هایی را که موجب پیرنگ‌تر شدن نقش جوانان روستایی در دستیابی به توسعه روستایی می‌شوند، مشتمل بر مواردی از این دست می‌داند: تأکید بر ایجاد تشکل‌های محلی جوانان، بررسی علایق و نگرش آنها در زمینه اشتغال روستایی، ارزیابی زمینه‌های ایجاد و تنوع اشتغال در مناطق روستایی و تقویت روحیه مشارکتی، زمینه‌سازی برای آموزش‌های مناسب در مقوله‌های مختلف کشاورزی، بررسی عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و حرفه‌ای موثر بر نگرش و ایجاد انگیزه در جوانان روستایی برای اشتغال در مناطق روستایی.

نتایج تحقیق عمانی (۱۳۸۷) با عنوان "شناسایی ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و زراعی

مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان شوشتر جهت اشتغال در فعالیتهای کشاورزی، گامی در جهت توسعه پایدار، نشان می‌دهد که میان سن، سطح تحصیل، سابقه در کشاورزی، میزان زمین زیر کشت، درآمد حاصل از محصولات کشاورزی، مشارکت اجتماعی و میزان آشنایی با سازمان‌های روستایی، و سطح نگرش جوانان روستایی، رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار وجود دارد. راداکریشنا و اینگرام^۱ در تحقیقی در سال ۲۰۰۵ اظهار داشتند که در جوامع روستایی باید زمینه‌های لازم برای توسعه توانایی‌های رهبری محلی، توسعه ارتباطات، گسترش توانایی‌های لازم برای حل مسائل و مشکلات و توسعه فعالیتهای حرفه‌ای برای جوانان فراهم شود. فری^۲ در سال ۲۰۰۶ عقیده خود را در این باره چنین ابراز کرد که ایجاد انگیزه و فراهم ساختن شرایط فکری مناسب در جوانان روستایی، نقش سازنده‌ای در جذب آنان به فعالیتهای کشاورزی دارد.

برنان و همکاران^۳ در سال ۲۰۰۷ در مبحث "مشارکت جوانان در توسعه جامعه"، با استفاده از تحلیل رگرسیون چندمتغیره گام‌به‌گام به تبیین عواملی مانند سن، نگرش به اشتغال در بخش کشاورزی، و عوامل انگیزشی می‌پردازد.

اولوجید^۴ در سال ۲۰۰۸ در تحقیقی با عنوان "نگرش جوانان روستایی در زمینه پروژه توسعه"، نقش جوانان روستایی را بسیار مهم ارزیابی می‌کند. براساس نتایج حاصل از این تحقیق، رابطه معنی‌داری بین نگرش به اشتغال در بخش کشاورزی و میزان مشارکت جوانان روستایی در زمینه پروژه‌های توسعه روستایی وجود دارد.

مطالعات برخی از پژوهشگران (مانند Fletcher et al., 2000; Zeldin, 2002, 2004; Brennan, 2005; Kubisch, 2005) نشان می‌دهد که بین دارا بودن عوامل انگیزشی - مانند عزت نفس، احساس کارایی و سودمندی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و مهارت‌های رهبری - با مشارکت، رابطه مثبت وجود دارد.

-
1. Radhakrishna & Ingram
 2. Ferry
 3. Brennan & et al
 4. Olujide

تحقیقات (Jones; Matthews & Punch, 2000) و همچنین Valentine (1997) تأثیر بزرگسالان عوامل اطلاعاتی-ارتباطی و نگرش‌های جوانان را در زمینه مورد بحث آشکار می‌سازد. تحقیقات Little (2000) نشان می‌دهد که سطح تحصیلات باعث توانمندسازی جوانان روستایی در توسعه کشاورزی و روستایی می‌شود.

Sadighi (2005) در تحقیقی نتیجه گرفت که بین موقعیت اقتصادی خانواده، میزان زمین زراعی، مکانیزاسیون و نگرش جوانان روستایی به فعالیت‌های کشاورزی، رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار به چشم می‌خورد.

Rye (2005) بیان می‌کند که برای درک توسعه روستایی، توجه به نگرش جوانان روستایی و زمینه‌های وسیع اقتصادی (سطح زیرکشت)، اجتماعی، فرهنگی، ارتباطی و آمایشی نقش سازنده‌ای دارد.

Andolina et al. (2002); Ball (2005) مشخص ساختند که نگرش جوانان به مشارکت در بخش کشاورزی و انتخاب این حرفه، رابطه معنی‌داری با سطح تحصیلات و درک و فهم آنان دارد. گفتنی است که مشارکت روستاییان و به‌خصوص جوانان روستایی در برنامه‌ریزی‌های توسعه کشاورزی در کشور ما سابقه چندانی ندارد؛ و ساختار اجتماعی و خانواده- از جمله هم قدرت، روابط اجتماعی عمودی، پایین بودن سن جوانان روستایی و اعتماد کمتر به این گروه- مانع از مشارکت مؤثر آنها در توسعه کشاورزی می‌شود. اما تجربیات کشورهای مختلف بیانگر این واقعیت است که مشارکت گسترده گروه‌های سنی مختلف و به‌ویژه جوانان نقشی مؤثر در تحول جامعه کشاورزی روستاییان داشته است. بدین ترتیب در کشور ما نیز با توجه به ساختار سنی جمعیت و اهمیت مشارکت در توسعه کشاورزی، ضرورت شناخت و بررسی ویژگی‌های این گروه برای مشارکت در توسعه تبیین می‌گردد.

اهداف تحقیق

هدف کلی این تحقیق بررسی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی است. بر این اساس اهداف اختصاصی تحقیق را می‌توان چنین برشمرد:

- توصیف ویژگی‌های فردی جامعه مورد مطالعه؛
- تعیین سطح نگرش جوانان روستایی به منظور مشارکت در توسعه کشاورزی؛ و
- تعیین ویژگی‌های اقتصادی- زراعی- انگیزشی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی در زمینه مشارکت در کشاورزی و تعیین عوامل مؤثر بر مشارکت جوانان روستایی در توسعه کشاورزی.

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی است، و از لحاظ میزان درجه کنترل میدانی و نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی- پیمایشی به شمار می‌آید که با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام گرفته است (سرمد و همکاران، ۱۳۸۳). جامعه آماری را جوانان روستایی شهرستان کرمانشاه با جمعیتی حدود ۳۸۰۰۰ نفر تشکیل می‌دهند که در رده سنی ۱۵ تا ۲۴ سال قرار دارند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۷۵ نفر برآورد گردید. روش نمونه‌گیری به کار برده شده در این مطالعه روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای بوده است که از جمله روش‌های نمونه‌گیری احتمالی است. این طبقات مشتمل بر بخش مرکزی، بخش ماهیدشت و بخش فیروزآباد هستند. برای اطمینان یافتن از روایی پرسشنامه از پانل متخصصان در رشته ترویج و آموزش کشاورزی استفاده شد.

به منظور بررسی پایایی پرسشنامه، ۳۰ نفر از جوانان روستایی ساکن در شهرستان هرسین به شکل تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه در اختیار آنان قرار گرفت و پس از تکمیل، جمع‌آوری و با استفاده از نرم‌افزار کامپیوتری SPSS_{ver17} به محاسبه ضریب آلفای کرونباخ پرداخته شد. بر این اساس ضریب پایایی پرسشنامه تحقیق ۰/۸۵ به دست آمد. تحلیل داده‌ها در دو بخش صورت گرفت، شامل: بخش توصیف داده‌ها و بخش تحلیل استنباطی آنها. در بخش تحلیل توصیفی داده‌ها، از برخی آماره‌های توصیفی نظیر فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، و درصد تجمعی استفاده شد؛ و در بخش تحلیل استنباطی داده‌ها نیز ضرایب همبستگی، آزمون T و تحلیل رگرسیون چندگانه در محیط نرم‌افزار SPSS_{ver17} مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌ها

توصیف فراوانی سنی جمعیت مورد مطالعه، نشان می‌دهد که ۹۲ نفر بین ۱۵ تا ۱۹ سال داشته‌اند و ۷۸ نفر بین ۱۹ تا ۲۴ سال. اکثریت جمعیت را مردان مجرد تشکیل می‌دهند. تعداد اعضای خانوار شاغل در بخش کشاورزی در بیش از نیمی از جمعیت، بین یک تا سه نفر است. دیگر اینکه در این میان ۱۱۱ نفر دارای مدرک تحصیلی کمتر از دیپلم و ۵۹ نفر دیپلم و بالاتر بوده‌اند.

نتایج نشان می‌دهد که حدود نیمی از جوانان در آموزش‌های ترویجی شرکت می‌کنند. بیشترین اراضی زراعی نمونه مورد مطالعه بین ۱-۵ هکتار است. اطلاعات دیگر در جدول ۱ درج شده است. در ادامه، کار به بررسی نگرش جامعه آماری در زمینه اشتغال در بخش کشاورزی پرداخته شد، که نتایج آن را می‌توان در جدول ۲ مشاهده کرد. برای توصیف پراکندگی نگرش جوانان، با توجه به اینکه پاسخ‌ها در دامنه بین صفر (کاملاً مخالف) و ۴ (کاملاً موافق) قرار داشتند، میزان نگرش با استفاده از فرمول (ISDM) به چهار طبقه تقسیم شد (Sadighi & Mohammadzadeh, 2002):

A = ضعیف $A < \text{Mean} - \text{St.d}$

B = متوسط $B < \text{Mean} \leq \text{Mean} - \text{St.d}$

C = خوب $C < \text{Mean} + \text{St.d} \leq \text{Mean}$

D = عالی $\text{Mean} + \text{St.d} \geq D$

همان‌طور که نتایج مندرج در جدول ۱ نشان می‌دهد، نگرش بیش از نیمی از پاسخگویان به اشتغال در بخش کشاورزی، در سطح خوب و عالی بوده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی گویه‌های مربوط به ویژگی‌های فردی جوانان روستایی

گروه‌های سنی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱۵ - ۱۹	۹۲	۵۴/۱	۵۴/۱
۱۹ - ۲۴	۷۸	۴۵/۹	۱۰۰
		Mean= ۱۹/۳۴	SD= ۳/۰۶
جنسیت			
مرد	۱۰۸	۶۳/۵	۶۳/۵
زن	۶۲	۳۶/۵	۱۰۰
وضعیت تأهل			
مجرد	۱۴۹	۸۷/۶	۸۷/۶
متأهل	۲۱	۱۲/۴	۱۰۰
تعداد اعضای خانوار شاغل در بخش کشاورزی			
یک تا سه نفر	۹۶	۵۶/۴	۵۶/۴
سه تا پنج نفر	۳۷	۲۱/۸	۷۸/۳
پنج نفر و بالاتر	۳۷	۲۱/۸	۱۰۰
		Mean=۳/۶۹	SD= ۲/۵۲
میزان تحصیلات			
سیکل و کمتر	۳۴	۲۰	۲۰
متوسطه (دبیرستان)	۷۷	۴۵/۳	۶۵/۳
دیپلم	۴۴	۲۵/۹	۹۱/۲
فوق دیپلم و لیسانس	۱۵	۸/۸	۱۰۰
شرکت کردن در آموزش‌های ترویجی			
بلی	۸۱	۴۷/۷	۴۷/۷
خیر	۸۹	۵۲/۳	۱۰۰
میزان اراضی زراعی زیر کشت			
۱ تا ۵ هکتار	۷۴	۴۳/۵	۴۳/۵
۵ تا ۱۰ هکتار	۶۹	۴۰/۶	۸۴/۱
۱۰ هکتار به بالا	۲۷	۱۵/۹	۱۰۰
		Mean=۷/۵۴	SD= ۹/۶۶
جمع	۱۷۰	۱۰۰	-

جدول ۲. سطوح فراوانی و اولویت‌بندی نگرش جوانان روستایی به اشتغال در بخش کشاورزی

اولویت‌بندی	انحراف معیار	رتبه‌بندی	کاملاً موافق		موافق		بدون نظر		مخالف		کاملاً مخالف		عبارت‌ها
			%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	
۱	۱/۴۲	۳/۹۷	۴۱/۸	۷۱	۳۴/۱	۵۸	۹/۴	۱۶	۸/۸	۱۵	۵/۹	۱۰	توسعه کشاورزی باعث توسعه کشور می‌شود
۲	۱/۳۴	۳/۵۴	۸/۲	۳۱	۳۸/۲	۶۵	۳۰	۵۱	۵/۹	۱۰	۷/۶	۱۳	مشاغل کشاورزی دارای ارزش معنوی است
۳	۱/۱۷	۳/۲۶	۱۱/۲	۱۹	۴۰	۶۸	۲۲/۴	۳۸	۱۷/۱	۲۹	۹/۴	۱۶	من علاقه زیادی به شغل کشاورزی نسبت به شغل‌های دیگر دارم.
۴	۱/۴۲	۳/۱۹	۱۳/۵	۲۳	۲۹/۴	۵۰	۲۹/۴	۵۰	۱۸/۲	۳۱	۹/۴	۱۶	مشارکت در کشاورزی برای جوانان لذت بخش است
۵	۱/۲۲	۳/۱۷	۵/۹	۲۷	۲۴/۷	۴۲	۳۲/۴	۵۵	۱۴/۷	۲۵	۱۲/۴	۲۱	توصیه می‌کنم به سایر جوانان روستا که به شغل کشاورزی روی آورند
۶	۱/۲	۲/۹۷	۱۰	۱۷	۲۶/۵	۴۵	۲۸/۲	۴۸	۳۱/۲	۳۶	۱۴/۱	۲۴	محیط کار کشاورزی آرامش بخش است
۷	۱/۱۹	۲/۹۶	۸/۸	۱۵	۲۹/۴	۵۰	۲۴/۱	۴۱	۳۴/۱	۴۱	۱۳/۵	۲۳	آینده صاحبان مشاغل کشاورزی تأمین است
۸	۱/۲۶	۲/۵۴	۷/۱	۱۲	۱۹/۴	۳۳	۱۹/۴	۳۳	۲۸/۲	۴۸	۲۵/۹	۴۴	دولت باید برای کشاورزی اهمیت زیادی قائل شود

مقیاس: ۰= کاملاً مخالفم ۱= مخالفم ۲= نظری ندارم ۳= موافقم ۴= کاملاً موافقم

جدول ۳. نگرش پاسخگویان به اشتغال در بخش کشاورزی

نگرش به اشتغال در بخش کشاورزی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۸	۴/۷	۴/۷
متوسط	۵۹	۳۴/۷	۳۹/۴
خوب	۹۹	۵۸/۲	۹۷/۶
عالی	۴	۲/۴	۱۰۰

برای به دست آوردن اطلاعات در زمینه وجود عوامل انگیزشی مؤثر بر مشارکت در توسعه کشاورزی در جوانان روستایی ۶ گزینه (طبق طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت) - شامل: احساس کارایی و سودمندی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، عزت‌نفس، علاقه به ادامه تحصیل، توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و مشارکت با والدین در فعالیتهای کشاورزی - برای ارزیابی مورد استفاده قرار گرفته است.

طبق یافته‌های به دست آمده، براساس فرمول صدیقی و محمدزاده (۲۰۰۲)، سطح دارا بودن عوامل انگیزشی مؤثر بر مشارکت در توسعه کشاورزی، در حد خوب برآورد گردید.

جدول ۴. توزیع فراوانی افراد برحسب میزان دارا بودن ویژگی‌های انگیزشی مؤثر

دارا بودن عوامل انگیزشی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۱۰	۶/۵	۶/۵
متوسط	۶۴	۳۷/۷	۴۴/۲
خوب	۶۷	۳۹/۴	۸۳/۶
عالی	۲۸	۱۶/۴	۱۰۰

مطابق یافته‌ها در جدول ۵، منابع ارتباطی و اطلاعاتی و مجراهای آنها، ارتباط با همسالان، رسانه‌های گروهی کارشناسان و متخصصان کشاورزی و جوانان روستاهای دیگر بالاترین اولویت پاسخگویان را داشته‌اند؛ و استفاده از منابع اطلاعاتی دیگر مانند تشکل‌های مردمی، مروجان،

فاطمه اریعایی و همکاران ————— عوامل تأثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی

مردم روستاهای دیگر، تعاونی‌های تولید، مراکز بازرگانی، مددکاران ترویجی و سربازان سازندگی در اولویت‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

جدول ۵. توزیع پاسخگویان براساس اولویت استفاده از منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی

اولویت	آماده		منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی
	انحراف معیار	میانگین	
۱	۱/۵۳	۳/۵۳	همسالان
۲	۱/۱۲	۲/۶۴	رسانه‌های انبوهی
۳	۱/۴۹	۲/۵۶	کارشناسان و متخصصان کشاورزی
۴	۱/۲۶	۲/۵۱	جوانان روستاهای دیگر
۵	۱/۲۱	۲/۳۰	تشکل‌های مردمی
۶	۱/۲۸	۲/۱۸	مروّجان
۷	۱/۱	۲/۱۱	مردم روستاهای دیگر
۸	۰/۹۴	۱/۹۶	تعاونی‌های تولید
۹	۱/۰۰۲	۱/۹۱	مراکز بازرگانی
۱۰	۰/۸۵۳	۱/۷۴	مددکاران ترویجی
۱۱	۰/۸۴۷	۱/۷۱	سربازان سازندگی

در این مطالعه برای تعیین میزان مشارکت در فعالیت‌های توسعه کشاورزی به وسیله جوانان روستایی ۱۲ گزینه (طبق طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت) مطرح شد. در این زمینه عمده‌ترین فعالیت‌ها مورد بررسی قرار گرفت؛ و برای پی بردن به میزان مشارکت نیز از فرمول (ISDM) استفاده شد. نتایج نشان می‌دهند که بیشترین درصد مشارکت افراد مورد مطالعه در حد متوسط است.

جدول ۶. توزیع فراوانی افراد برحسب میزان مشارکت در توسعه کشاورزی

مشارکت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۲۳	۱۳/۶	۱۳/۶
متوسط	۷۴	۴۳/۵	۵۷/۱
خوب	۴۳	۲۵/۳	۸۲/۴
عالی	۳۰	۱۷/۶	۱۰۰

آزمون همبستگی

به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق با مشارکت جوانان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی، به محاسبه ضریب همبستگی بین متغیرها و بررسی معنی‌داری آنها پرداخته شد. براساس نتایج به دست آمده از جدول ۷، مشخص شد که رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار بین متغیرهای سن، تعداد اعضای شاغل در بخش کشاورزی، سطح تحصیلات، میزان اراضی زراعی، نگرش به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، وجود عوامل انگیزشی و استفاده از منابع اطلاعاتی و ارتباطی وجود دارد. گفتنی است با توجه به اینکه سطح تحصیلات با مقیاس رتبه‌ای سنجیده شده است، لذا برای سنجش رابطه با متغیر وابسته از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد، و برای سنجش سایر متغیرها ضریب همبستگی پیرسون به کار رفت.

جدول ۷. محاسبه ضرایب همبستگی بین متغیرها و سطوح معنی‌داری آنها

مشارکت در توسعه کشاورزی		متغیر مستقل
(p)	(r)	
۰/۰۰۰	۰/۲۷۵***	سن
۰/۰۶	۰/۱۹۳	تعداد اعضای شاغل در بخش کشاورزی
۰/۰۰۱	۰/۲۴۹***	سطح تحصیلات
۰/۰۰۰	۰/۲۲۵***	عوامل انگیزشی
۰/۰۰۵	۰/۲۱۳**	مساحت اراضی زراعی
۰/۰۰۱	۰/۲۵۴***	نگرش به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی
۰/۰۰۰	۰/۳۵۸***	استفاده از منابع اطلاعاتی و ارتباطی

*** $p \leq .001$ ** $p \leq .01$ * $p \leq .05$

آزمون‌های مقایسه‌ای

به‌منظور مقایسه مشارکت جوانان مورد مطالعه بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل و شرکت در آموزش‌های ترویجی، از آزمون T استفاده شده است. همان‌طور که یافته‌های جدول ۸ نشان می‌دهد، بین دو گروه مردان و زنان و شرکت‌کنندگان در آموزش‌های ترویجی با کسانی که در

دوره‌ها شرکت نمی‌کنند، به ترتیب در سطح ۰/۰۵ و ۰/۰۰۱ از نظر مشارکت در توسعه کشاورزی تفاوت مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۸. آزمون t برای مقایسه جنسیت، وضعیت تأهل، و شرکت در آموزش‌های ترویجی با مشارکت در توسعه کشاورزی

متغیر مستقل	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معنی‌داری
جنسیت	مرد	۴۳/۸۱	۱۹/۲۴	۷/۹۸۱*	۰/۰۳
	زن	۲۱/۳۹	۱۴/۳۸		
وضعیت تأهل	مجرد	۳۶/۵	۲۰/۲۹	۱/۴۵۳	۰/۶۵۵
	متاهل	۲۹/۵۲	۲۲/۵۸		
شرکت در آموزش‌های ترویجی	بلی	۳۸/۴۸	۱۷/۵۰	۱/۷۲۴***	۰/۰۰۱
	خیر	۳۳/۰۴	۲۲/۹۴		

*** $p \leq .001$ ** $p \leq .01$ * $p \leq .005$

به منظور بررسی اینکه مجموع متغیرهای در نظر گرفته شده تا چه حد توانایی تبیین متغیر وابسته تحقیق را دارند، از تحلیل رگرسیونی به روش گام‌به‌گام استفاده شد. در این نوع رگرسیون نخستین متغیر پیش‌بینی کننده (متغیر مستقل) براساس بالاترین ضریب همبستگی با متغیر ملاک وارد تحلیل می‌شود و از آن پس دیگر متغیرهای پیش‌بینی کننده برحسب ضریب همبستگی تمام متغیرهایی که پیش‌تر وارد مطالعه شده‌اند، به عنوان آخرین متغیر ورودی مورد بازبینی قرار می‌گیرد و چنانچه با ورود متغیر جدید معنی‌داری خود را از دست داده باشد، از معامله خارج می‌شود. با توجه به داده‌های جدول شماره ۹ می‌توان دریافت که متغیرهای بررسی شده نگرش به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی (X_1)، عوامل انگیزشی مؤثر در مشارکت (X_2)، استفاده از منابع و مجاری اطلاعاتی و ارتباطی (X_3)، میزان اراضی زراعی (X_4)، و سن (X_5) در مجموع ۵۶/۷ درصد تغییرات مشارکت در توسعه کشاورزی را تبیین می‌کنند.

با توجه به مدل نهایی رگرسیون چندمتغیره با معادله‌ای که در پی می‌آید می‌توان میزان مشارکت در توسعه کشاورزی را تخمین زد:

$$Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_kx_k$$

$$Y = -38/749 + 1/214x_1 + 2/089x_2 + 0/103x_3 + 0/291x_4 + 0/033x_5$$

جدول ۹. رگرسیون چندمتغیره گام به گام، به منظور تبیین مشارکت در توسعه کشاورزی

Sig	t	Beta	B	متغیر مستقل
.000	-.4/4	-	-38/74	عرض از مبدأ (Constant)
.000	5/745	.0/352	1/214	نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی (X _۱)
.000	4/807	.0/276	2/089	وجود عوامل انگیزشی (X _۲)
.001	3/261	.0/193	0/103	استفاده از منابع و مجاری اطلاعاتی - ارتباطی (X _۳)
.001	3/296	.0/158	0/291	میزان اراضی زراعی (X _۴)
.004	2/871	.0/138	0/033	سن (X _۵)

F=24/8 sig=0/000 R=0/794 R²=0/63 Adjusted R²=0/567

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان از آن دارد که بین سطح تحصیلات و مشارکت جوانان روستایی در توسعه کشاورزی، رابطه مثبت و معنی‌داری به چشم می‌خورد. دستیابی علم باعث افزایش آگاهی و قدرت تشخیص می‌شود. از سوی دیگر، سواد ابزار مناسبی است برای استفاده از دیگر امکاناتی که در گسترش فعالیت‌های مشارکت‌جویانه مؤثرند. تحقیقات لیتل (۲۰۰۰) و اندولینا و همکارانش (۲۰۰۲) و بال (۲۰۰۵) و عمانی (۱۳۸۷) مؤید این نتایج‌اند.

سن افراد در این تحقیق به منظور بررسی اینکه آیا می‌تواند عاملی مؤثر در مشارکت باشد مورد بررسی قرار گرفت و پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها رابطه معنی‌دار شد. برقراری این رابطه به دلیل تقسیم‌بندی آنان به دو گروه ۱۹-۱۵ و ۲۴-۱۹ سال است که در بخش دوم به دلیل این که افراد از لحاظ ویژگی‌های شخصی و شغلی و تحصیلات به ثبات نسبی دست یافته‌اند و از آنجا که دامنه تجربیات این گروه گسترده‌تر از گروه نخست است، در توسعه کشاورزی نیز

مشارکت بالاتری خواهند داشت. پژوهش‌های برنان و همکاران (۲۰۰۷) و عمانی (۱۳۸۷) نتایج تحقیق را تأیید می‌کند.

نتایج تحقیق نشان از آن دارند که بین میزان اراضی زراعی و مشارکت در توسعه کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. براساس اطلاعات به دست آمده، وضعیت اقتصادی در جلب مشارکت مؤثر است. افرادی که از لحاظ میزان مالکیت در وضعیت بهتر با سطح درآمد بالاتری به سر می‌برند، تمایل بیشتری برای مشارکت در توسعه کشاورزی دارند؛ و بدین ترتیب منابع اقتصادی عامل مهمی در مشارکت جوانان محسوب می‌شود. پژوهش‌های Sadighi (2005)، Rye (2005) و عمانی (۱۳۸۷) نتایج را تأیید می‌کنند.

با توجه به نتایج تحقیق، بین نگرش جوانان روستایی به اشتغال و مشارکت در توسعه کشاورزی، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق با پژوهش‌های Sadighi (2005) و Olujide (2008) و قدیری (۱۳۸۳) سازگار است. نگرش از مهم‌ترین مفاهیم روان‌شناسی اجتماعی امروز، و ترکیبی از سه عنصر شناختی و عاطفی و رفتاری است. اعتقاد متخصصان بر این است که نگرش عامل اصلی تغییر رفتار است. ضرورت بررسی نگرش جوانان در مورد اشتغال و مشارکت از آن روست که به برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا از شیوه تفکر آنان مطلع شوند و در صورت نیاز برنامه‌هایی مناسب برای اصلاح و تغییر نگرش جوانان طراحی کنند.

انتقال اطلاعات و احساس بین اشخاص یا گروه‌ها به صورت کلامی و نوشتاری، حضوری، در یک کلام در قالب شبکه‌های اجتماعی، نقش عمده‌ای در افزایش توانمندی‌های افراد و به خصوص جوانان دارد. ارتباط آنان با افراد یا مجراها و جوامع مختلف، به وسعت یافتن دیدشان در زمینه بهبود جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند؛ می‌انجامد؛ و در این میان این موضوع نیز به عنوان راهکاری نمود می‌یابد که می‌تواند در تحقق این امر نقشی تعیین‌کننده داشته باشد. با بررسی داده‌ها مشخص می‌گردد که این عامل نیز در مشارکت مثبت و معنی‌دار است. نتایج این بخش با تحقیقات Valentine (1997)، Jones (2000); Matthew (2000); Punch (2000) و Radhakrishna & Ingram (2005) همخوانی دارد.

افزون بر اینها، تحقیق نشان می‌دهد که بین وجود عوامل انگیزشی و مشارکت در توسعه

کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری به چشم می‌خورد. ویژگی‌های روانی چنان موتور محرکی هستند که باعث می‌شود جوانان برای رشد و توسعه خود و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند گام بردارند. انگیزش در واقع عامل نیرودهنده و هدایت‌کننده جوانان در توسعه کشاورزی است. نتایج تحقیق با مطالعات (Brennan (2005), Zeldin (2002, 2004), Fletcher et al. (2000), Kubisch (2005) و Ferry (2006) و قدیری (۱۳۸۳) همخوانی دارد.

افزون بر اینها، با بررسی یافته‌ها می‌توان پی‌برد که جنسیت دارای تفاوتی معنی‌دار با مشارکت جوانان است؛ بدین معنی که مردان بیشتر از زنان در فعالیت‌های مختلف کشاورزی مشارکت می‌کنند. دلیل این امر چه بسا نگاه تبعیض‌آمیز جنسی باشد که هنوز هم در جوامع روستایی وجود دارد. اگر چه اکنون زنان در مقایسه با گذشته توانمندترند، اما در بافت سنتی جوامع روستایی بسیاری از فعالیت‌ها به آنان سپرده نمی‌شود. نتایج تحقیقات (Punch (2002 با یافته‌ها سازگار است.

بین افرادی که در کلاس‌های ترویجی شرکت کرده‌اند و آنانی که چنین نکرده‌اند، اختلاف معنی‌دار به چشم می‌خورد. در واقع شرکت در دوره‌های آموزشی ترویجی تأثیری مثبت بر نگرش افراد داشته در نتیجه تأثیر خود را در حیطه مهارتی - حرکتی نیز نمایان ساخته است. این بخش از یافته‌ها، با تحقیقات قدیری (۱۳۸۳) همخوانی دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه حاکی از آن‌اند که متغیرهای مستقل بررسی شده (نگرش به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، عوامل انگیزشی مؤثر در مشارکت، استفاده از منابع و مجاری اطلاعاتی و ارتباطی، میزان اراضی زراعی، و سن) در مجموع ۵۶/۷ درصد تغییرات مشارکت را در توسعه کشاورزی تبیین می‌کنند. تحقیقات (Brennan et al. (2007 مؤید نتایج این تحقیق است.

پیشنهادها

- با توجه به معنی‌دار شدن رابطه بین میزان زمین‌های زراعی زیر کشت و مشارکت در توسعه کشاورزی، پیشنهاد می‌شود که اقدامات لازم در زمینه واگذاری زمین‌های مناسب از طریق تسهیلات کم‌بهره صورت گیرد.

- با توجه به معنی‌دار بودن رابطه بین عوامل نگرشی- انگیزشی، ایجاد باشگاه کشاورزان جوان با اهدافی همچون فراهم ساختن زمینه‌های مشارکت فعال جوانان به مثابه کشاورزان فردا، تثبیت هویت و تقویت تعلق خاطر به فرهنگ اصیل روستا، تجهیز جوانان روستایی به دانش و مهارت پایه به منظور اشتغال مولد و بهره‌وری در بخش کشاورزی، شناسایی، پرورش و معرفی استعدادهای بالقوه و بالفعل جوانان در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، لازم و ضروری است.

- با توجه به معنی‌دار شدن رابطه بین شرکت کردن افراد در آموزش‌های ترویجی و مشارکت؛ برنامه‌ریزی و تلاش در جهت برگزاری دوره‌های آموزشی، زمینه را برای رشد و گسترش فعالیت‌های کمی و کیفی جوانان روستایی به توسعه کشاورزی و روستایی فراهم می‌کند.

- ایجاد بسترها و زمینه‌های پژوهشی و روش‌های جذب جوانان روستایی در حوزه‌های کارآفرینی و روش‌های مدرن بازسازی منابع انسانی در عرصه‌های تولیدی و کشاورزی، به مشارکت هر چه بیشتر و موثرتر آنان در توسعه پایدار جوامع روستایی می‌انجامد.

منابع

سرمد، زهره، بازرگان، عباس و حجازی، الهه، ۱۳۸۳، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، چاپ سیزدهم، انتشارات آگه، تهران.

شهبازی، اسماعیل، ۱۳۸۴، توسعه و ترویج روستایی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.

عمانی، احمدرضا، ۱۳۸۷، شناسایی ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و زراعی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان شوشتر جهت اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، گامی در جهت توسعه پایدار، اولین همایش ملی مدیریت و توسعه کشاورزی پایدار در ایران.

قدیری، محمد، ۱۳۸۳، عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان اصفهان در زمینه اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.

- Andolina, M.W., Jenkins, K., Keeter, S., & Zukin, C., 2002, *Searching for the Meaning of Youth Civic Engagement: Notes from the Field*. Applied Developmental Science, 6(4), PP. 189-195.
- Ball, A.L., 2005, *The Aspirations of Farm Parents and Pre-adolescent Children for Generational Succession of the Family Farm*, Journal of agricultural education .46(2), PP.36-46.[on line] available at www.JAE.org.
- Brennan, M.A., 2005, *Volunteerism and Community Development: A Comparison of Factors Shaping Volunteer Behavior in Ireland and America*, Journal of Volunteer Administration, 23(2), PP. 20-28.
- Brennan, M.A., Barnett, R. & Lesmeister, M., 2006, *Enhancing Leadership, Local Capacity, and Youth Involvement in the Community Development process: findings from a survey of Florida youth*, Journal of the Community Development Society, (forthcoming).
- Brennan, M.A., Barnett, R. & Baugh, E., 2007, *Youth Involvement in Community Development: Implications and Possibilities for Extension*, Journal of Extension .,45(4), PP. 36-46 .[on line],available at www.Joe.org.
- Clare, O .F., 2001, Information Flows in Rural and Urban Communication: *Access Processes and People*, International and Rural Development Department(IRDD), university of reading.uk.
- Clark, C., 2006, *Am I an Adult or Not? There Is More to Being a Teenager than just Growing up*, [online] available at www.youthspecialties.com/articles/topics/adolescent_development/php-34
- Ferry, N.M., 2006, *Factors Influencing Career Choices of Adolescents and Young Adults in Rural Pennsylvania*, Journal of Extension, 44(3), PP. 36-40.
- Fletcher, A.C., Elder, G.H., & Mekos, D., 2000, *Parental Influences on Adolescent Involvement in Community Activities*, Journal of Research on Adolescence, 1, PP. 29-48.
- Jones, O., 2000, *Melting Geography: purity, Disorder, Childhood and Space*, In: Holloway, S.,Valentine,G. (eds), children's geographies: living, playing, learning, Routledge, London.
- Kubisch, A.C., 2005, *Comprehensive Community Building Initiatives-ten Years Later: What We Have Learned about the Principles Guiding the Work, Putting youth at the center of community building*, New Directions for Youth Development, No. 106, Summer.

Little, J., 2002, *Ender and Rural Geography*, Person, London.

Maria, S.P., 2000, *In the Political Participation of Children*, Rakesh Rajani(ed).
Harvard center for population and development studies; Harvard school of
public health.

Matthews, H., 2000, *Growing - up in the Countryside: Children and the Rural
Idyll*, Journal of rural studies, 16, PP. 141-153. [on line] available at
www.elsevier.com/locate/jrurstud.

Matthews, H., Taylor, M., Sherwood, K., Tucker, F., Limb, M., 2000, *Growing – up
in the Countryside: Children and the Rural Idyll*, Journal of Rural Studies,
16(3). PP. 141-153. [on line] available at www.elsevier.com/locate/jrurstud.

Olujide, M.G., 2008, *Attitude of Youth Toward Rural Youth Projects in Lagos
State, Nigeria*. [on line] available at www.krepublishers.com/...2008.../JSS-17-2-163-08-586.

Punch, S., 2002, *Youth Transitions and Interdependent Adult- Child relations in
Rural Bolivia*., Journal of Rural Studies, 18(2), PP. 123-133. [on line] available
at www.elsevier.com/locate/jrurstud.

Radhakrishna, R.B. and Ingram, P.D., 2005, *Youth in Developing World:
Implication for Research in International Agricultural and Extension
Education*, Proceeding of the 21th Annual Conferences Association for
International Agricultural and Extension Education.

Rye, J.F., 2005, *Rural Youth s Images of the Rural*, Journal of rural studies, 22, PP.
409-421. [on line]available at <http://www.elsevier.com/locate/jrurstud>.

sadighi, H., Mohammad-zadeh, J., 2002, *Extension Professional Staffs Attitudes
Toward Participatory Approach of Extension Activities and Rural
Development*, Proceeding of the 18th Annual conferences, Durban, South
Africa.

Sadighi, H., 2005, *Perception of Rural Youth on Agricultural Profession:
Implication for Extension Programming*, Proceeding of the 22th Annual
Conferences Association for International Agricultural and Extension
Education.

Valentine, G., 1997, *A Safe Place to Grow up? Perceptions of Children's Safety
and the Rural Idyll*, Journal of Rural Studies, 13(2), PP.137-148. [on line]
available at www.elsevier.com/locate/jrurstud.

Zeldin, S., 2002, *Sense of Community and Positive Adult Beliefs Toward*

Adolescents and Youth Policy in Urban Neighborhoods and Small Cities,
Journal of Youth and Adolescence, 31(5), PP. 331-343.

Zeldin, S., 2004, *Youth as Agents of Adult and Community Development: Mapping the Processes and Outcomes of Youth Engaged in Organizational Governance*, Applied Developmental Science, 8, PP. 75-90.

